

kivételezés a temetői helyeket illetően, a damaszkuszi utat átértelmező egykori piroskönyves divatlovagok térítő munkája, vagy a modern kor cukros bácsijaként tevékenykedő neoliberais tanító ténykedése, aki azt sulykolja a diákjaiba, hogy „az ember nem születik / lánynak vagy fiúnak” stb.).

Ám vannak náluk sokkalta eredményesebben dolgozó igehirdetők is: a tiszta paraszti erkölcs felől nézve különösen kétségbe ejtő, ahogy a tévé eluralja a szellemet, ahogy a képernyőn keresztül áru lesz a női test. Elborzasztja a „mának élés” reklámok által sulykolt, fogyasztói társadalmat előrevetítő filozófiája, és még inkább a politikai szinten „szentté emelt másság” hivalkodó térnyerése. „Szodoma ez” – szögezi le elkeseredetten.

A regény segélykiáltás. Egy letűnni látszó korszak utolsó, kétségbeesett kapaszkodása a túlélésbe. Hogy legyőzze a közönyt, a fásultságot, a megosztottságot, és megmentsen egy hitét és nyelvét veszítő nemzetet a pusztulástól. S hogy felmutassa az egyetlen lehetséges kivezető utat: az egymásra támaszkodó szeretetet.

Valahol minden megélt perc alamizna. Sokan beérik a pusztá idővel, a trilógia hőse azonban használja a sorstól nyert időt: gondolkodik, alkot, küzd a negatív szellemi erők, a lélek parazitái ellen. Küzd a bizalomért, önnön emberi méltóságáért, a szavak és tettek összhangjáért. Megnyugtató alkut remél Istennel és emberrel. Mindezt bátran és alázattal.

A szerző által alkalmazott monológszerű narráció (vagy meditáció) természetesen korlátokat is szab a cselekménynek, hisz a világot kizárólag a főhős szemüvegén keresztül látjuk, és ha hangot is ad mások véleményének, azt kritikával, saját álláspontjának egyértelmű rögzítésével teszi. Önmagával polemizál akkor is, amikor a környezetében élők vélekedését idézi. Ebből adódik, hogy a történetész az emberi agy váratlan asszociációit követve csapong, s ahogy a töprengés során a gondolatok egymásba fűződnek, úgy vált egyik témáról a másikra. A vezérfonal azonban világos: hősiünk a modernizálódó jelenben egyre kevésbé érzi otthon magát. Mindaz, ami az ő világában a biztonságot, a kapaszkodót – az állandóságot – jelentette, mára széthullóban van.

Az öregedés, a magárahagyatottság és a kisebbségi lét kérdéseit feszegető, érdekes és értékes munka Nagy Zoltán Mihály trilógiája, melyben egy önmagával és Istennel perlekedő öregember felfogása szembeesül a jelenkor szétesőben lévő erkölcsi normáival.

Oláh András

„Magyarok fényes lámpása”

Énekek Szent László király tiszteletére, szerk. Medgyesy S. Norbert és Kovács Andrea, Magyar Napló, 2012.

Egyik legszeretettebb történelmi hősiünk, Szent László, a Lovagkirályt (uralk. 1077–1095, ünnepe: június 27.) 1192-ben Váradon avatták szentté. Fejereklyetartó hermáját a győri székesegyházban őrzik. Ezért találjuk a Szent László tiszteletének elmélyítése céljából 84 énekkel megjelent kötet elején Pápai Lajos győri megyéspüspök, Böcskei László nagyváradi megyéspüspök és Bíró László tábori püspök ajánlását.

Szerkesztői bevezetőjében Medgyesy S. Norbert művelődéstörténész (PPKE BTK, Piliscsaba) a kiadványt szerényen énekeskönyvnek nevezi. Ennél azonban jóval összetettebb, sokoldalúbb kiadványtípust tarthat kezében az olvasó. A mai helyesírással készített, a gyakorlatban is kiválóan használható munka Szent László király tiszteletéhez kapcsolódóan egyesít több, liturgikus könyvtípust: a missalét, a processionalét, a breviáriumot és a népénekeskönyvet. A tudományos igényességgel összeállított forrásjegyzék (219–229. oldal) szerint a könyv készítői több éves kutatómunkával összesen 800 esztendő írott forrásait tekintették át, és abból válogatták ki a liturgikus, irodalmi és zenei szempontból legértékesebb, valamint a néphagyományban ma is élő alkotásokat, és tették napjainkban is könnyen alkalmazható közkinccsé. Nemcsak a templomi, hanem a civil énekkari és az iskolai keretek (történelem és ének-zene oktatás) között is egyszerűen alkalmazható e 250 oldal számú, műbörkötésben, CD-melléklettel együtt megjelent, illusztris kiadvány.

A gyűjteményt három részre oszthatjuk. Az első részben Szent László király életéről, továbbá tiszteletének történelmi és művészettörténelmi háttéréről kaphatunk adatgazdag és egyben olvasmányos összkepet Kéry Terézia művészettörténész (MTA BTK Művészettörténelmi Kutatóintézet) tollából. A második szakasz Szent László két ünnepének (június 27. és július 29.) liturgiájához ad gondosan notált, javarészt a gregorián ének magyar dia-

lektusának emblematikus forrásai alapján összeállított tételket. A latin nyelvű *Missae in honorem Sancti Ladislai regis* fejezet mind az ordinarium, mind a proprium-tételekhez ad változatokat. A liturgikus énekeket a teljes magyarországi, középkori és kora újkori liturgikus kódexállomány áttekintése mellett főként a magyar gregorianum reprezentatív forrásainak – a *Missale Notatum Strigoniense* (1341 előtt), a *Bakócz Graduale* (1500 k.), *Futaki Ferenc Graduale* (1463), a *Patai Graduale* (1550 k.), a *Zágrábi Graduale* (XIV. sz.) –, valamint a *Graduale Triplex* (Solesmis, 1973) és a napjainkban is használatos *Misekönyv* (Budapest, 1991) alapján, saját vizsgálódásaiból Kovács Andrea egyházzene-kutató (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem) állította össze. Az énekeskönyvben a mise énekeinek összeállításához több, választható tételt találunk. A *Domine, praevenisti* és a *Justus ut palma* graduale-tételek (a könyv énekszámait a vonatkozó helyen mindig zárójelben közöljük: 3a–b) közül az utóbbi esztergomi dallamon szerepel. Az Alleluiák közül az első négy tétel (4a–d), a tropizált Alleluia (4e): *Salve, Rex benigne*, valamint a július 29-re szóló Alleluia (4f), és a *Novae laudis extollamus* szekvencia (5), a két offertorium (6a–b), valamint a két Communio (9a–b) szintén magyarországi alkotás. A latin nyelvű ordinarium-tételek között a kiadvány két pár Kyriét és Glóriát nyújt énekeseknek kezébe. Az első pár a *Cunctipotens genitor* mise Kyriéje és Glóriája (2a), annak esztergomi dallamán. A második pár különlegessége az, hogy a *Futaki Graduale*-ből való Kyrie a *Magne Deus* tropussal kap helyet a gyűjteményben (2b). A miséhez a proprium és az ordinarium tételei mellett olvashatjuk még az ünnep megfelelő könyörgéseit, valamint a lectionariumból két-két változatot a szentleckéhez és az evangéliumhoz. A körmenethez a *Salve, rex benigne* rezponzóriumot (10), majd a könyörgést és a párveszt követően a *Regis regum civis, ave* kezdetű himnuszt (11) láthatjuk, amely magyar fordításban és könnyebben énekelhető dallammal is fellelhető a könyvben (22, 27). A latin nyelvű miseénekeket ezek magyar nyelvű megfelelői követik az *Éneklő Egyház* egyszerűbb dallamai alapján. A jelen gyűjtemény közli először a körmenet rezponzóriumának, és a különleges költői szépséget hordozó, 1192 után komponált *Nova laudis extollamus* szekvenciának új, magyar fordítását (16).

Az énekeskönyv második részében a Lovagkirály zsolozsmái kaptak helyet (107–135. oldal). Az eredeti, 1192-ben komponált verses zsolozsma magyar fordítása után a dallamokkal ellátott népvecsernyét énekelhetik az érdeklődők. A népvesperás zsoltárantifó-

nái egyrészt az *Isztambuli Antifonáléból* (23a, 26a) kölcsönzött latin nyelvű dallamok, másrészt ehhez a kiadványhoz alkalmazott fordítások, amelyek az öt dicsőítő zsoltárt (Ps. 112, 116, 145–147) keretezik.

A harmadik rész – Medgyesy S. Norbert tudományos igényességgel válogatott munkája – a Szent Lászlóhoz kapcsolódó históriás tételeket és népénekeket tesz közzé történeti és zenei magyarázatokkal együtt. Az itt kiadott 31 népének forrásául a *Petri András-énekeskönyvtől* (1630–1631) napjainkig nyomtatásban megjelent és kéziratban fennmaradt 101 énekeskönyv szolgált. E strófikus, magyar nyelvű népénekeket három alfejezetben olvashatjuk. Az első részbe kerültek a liturgikus ihletettséggű, himnikus (27–30) énekek, a második csoportból a históriás énekek (31–39) szólaltathatók meg. A harmadik részben olvashatók a könyörgő és köszöntő énekek (40–57), amit két, horvát nyelvű költemény egészít ki Lukács István szlavista kutató (ELTE BTK) kiváló műfordításában. Külön érdeme a gyűjteménynek, hogy a népénekek közé másutt még nem közölt, élő adatközlők által megőrzött (54, 55b, 56, 57) tételeket is felvettek. A Kővári Réka egyházzene-és népzene-kutató (MTA BTK Zenetudományi Intézet) és Medgyesy S. Norbert által közölt népének-dallamok esetében az egyes Kárpát-medencei tájegységekre jellemző változatokat is megtalálhatjuk a gyűjteményben. A kötetet két, magyar nyelvű Szent László-litánia zárja (60–61).

A kötethez tartozó 70 perces CD-melléklet a könyv legszebb és legjellegzetesebb tételeit szólaltatja meg Vakler Anna népi énekművész, etnográfus, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Népzene Tanszék népi ének szakirányának vezetője irányításával. A Németh István hangmérnök által szakszerűen elkészített lemezen a középkori, magyar forrásokból származó gregorián tételeket (3–5, 10–11, 13–14.) Merczel György vezényletével éneklék a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszék növendékei. A népénekek közül elsősorban a ma is lélekemelő hatással, szinte énekelte „történelemóraként” hallgatható, XVI–XVIII. századi históriás költemények elevenednek meg Maczkó Mária népi énekművész (2.), továbbá a növendékek: Nemcsics Kinga (18.), Soós Réka (7.), Szlama László (8.) és Zsikó Zoltán (12., 17.) előadásában. A műfajhoz illő, beszédszerű stílusban hallható korabeli dallamokat koboz (Szlama László), orgona (Németh Zsuzsanna és Kovács László) és tekerő (Németh András) hangja teszi átélhetőbbé.

Kecskés Mónika